

Međunarodni sud za krivično gonjenje
osoba odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991. godine

Predmet br. IT-04-74-T

Datum: 21. april 2011.

Original: francuski

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM III

U sastavu: sudija Jean-Claude Antonetti
sudija Árpád Prandler
sudija Stefan Trechsel
sudija Antoine Kesia-Mbe Mindua, rezervni sudija
Sekretar: g. John Hocking

Odluka od: 21. aprila 2011.

TUŽILAC

protiv

**Slobodana PRALJKA
Brune STOJIĆA
Slobodana PRALJKA
Milivoja PETKOVIĆA
Valentina ĆORIĆA
Berislava PUŠIĆA**

JAVNO

**SUPROTNO MIŠLJENJE PREDSEDAVAJUĆEG VIJEĆA,
SUDIJE JEAN-CLAUDEA ANTONETTIJA,
UZ ODLUKU PO ZAHTJEVU SLOBODANA PRALJKA
ZA PRIVREMENO PUŠTANJE NA SLOBODU**

Tužilaštvo:

g. Kenneth Scott
g. Douglas Stringer

Odbrana optuženih:

g. Michael Karnavas i gđa Suzana Tomanović za Jadranka Prlića
gđa Senka Nožica i g. Karim A. A. Khan za Brunu Stojića
gđa Nika Pinter i g. Božidar Kovačić za Slobodana Praljka
gđa Vesna Alaburić i g. Zoran Ivanišević za Milivoja Petkovića
gđa Dijana Tomašegović-Tomić i g. Dražen Plavec za Valentina Ćorića
g. Fahrudin Ibrišimović i g. Roger Sahota za Berislava Pušića

Praljkova odbrana je 7. aprila 2011. podnijela zahtjev za privremeno puštanje na slobodu.

Pretno vijeće je većinom glasova odlučilo da odbije navedeni zahtjev iz razloga izloženih u odluci.

Što se mene tiče, smatram da **u načelu** svaki optuženi može biti privremeno pušten na slobodu dok čeka na presudu, tim više što već postoje presedani, konkretno pred Žalbenim vijećem.

Napomene tužilaštva identične su onima koje je već više puta iznijelo, a posebno u vezi sa zahtjevima za privremeneno puštanje na slobodu drugih optuženih, pa smatram da nema potrebe da se udubim u komentarisanje tih napomena.

Datum presude još nije određen jer potpuno ovisi o tome kako će napredovati pisanje presude, koja će biti plod budućeg vijećanja. U ovoj fazi, želim samo napomenuti da će datum koji se navodi u paragrafu 2 podneska Praljkove odbrane, zasnovan na fusnoti br. 3, svakako biti prekoračen, osim ako se ne desi čudo...

Trajanje vijećanja i donošenja presude Vijeća će sigurno trajati izuzetno dugo, s obzirom na broj tačaka optuženice, na gotovo 10.000 prihvaćenih dokumenata koje valja ispitati, kao i s obzirom na desetine hiljada stranica transkripta.

Stoga, u tim uslovima, treba li optuženi Praljak čekati u zatvoru buduću presudu, za čije će dovršenje trebati mnogo vremena, ili on kao optuženi pod presumpcijom nevinosti može do izricanja presude koristiti privremeni boravak na slobodi, uz napomenu da je u takvoj situaciji u pretpretresnoj fazi Žalbeno vijeće ocijenilo da optuženi može biti na slobodi do početka postupka?

Kako bih na zadovoljavajući način odgovorio na ovo pitanje, osjećam se dužnim da razmotrim sljedeće tačke:

- I. pritvor: iznimna mjera
- II. posebne okolnosti
- III. nova situacija

IV. presedan iz predmeta *Sefer Halilović*

V. mjere koje valja preduzeti u svrhu privremenog puštanja na slobodu

D) Pritvor: iznimna mjera

Presumpcija nevinosti, imajući u vidu položaj optužene osobe, podrazumijeva poštovanje lične slobode. Dakle, "[o]ptuženi se smatra nevinim dok mu se ne dokaže krivica".¹

U Statutu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (dalje u tekstu: Statut, odnosno, Međunarodni sud), koji je proistekao iz Rezolucije 827 Savjeta bezbjednosti, ne pominje se izričito mogućnost puštanja na slobodu optuženih. Prema odredbama pravila 65 Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik), optuženi, nakon što je lišen slobode, može biti pušten na slobodu samo po nalogu sudskog vijeća.

Suprotno tome, međunarodni instrumenti kao što je Evropska konvencija o ljudskim pravima postavljaju kao načelo poštovanje slobode pojedinca i definišu okolnosti u kojima se – iznimno – može primijeniti mjera lišavanja slobode.² Član 5 Evropske konvencije o ljudskim pravima glasi ovako:

"Svako ima pravo na slobodu i bezbjednost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sljedećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom: (...)

- c) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode radi privođenja lica pred nadležnu sudsku vlast zbog opravdane sumnje da je izvršilo krivično djelo, ili kada se to opravdano smatra potrebnim kako bi

¹ V. član 21(3) Statuta Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju; član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima; član 2 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

² V. takođe član 9 stav 3 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, shodno kojem "[p]ritvaranje lica koja čekaju na suđenje ne treba biti pravilo, ali puštanje na slobodu može biti uslovljeno garancijama koje obezbjeđuju dolazak dotičnih lica na pretres, kao i njihovo prisustvo u svim drugim radnjama postupka i, konačno, pri izvršenju presude".

se predupredilo izvršenje krivičnog djela ili bjekstvo po njegovom izvršenju; (...)

- 3) Svako ko je uhapšen ili lišen slobode shodno odredbama iz stava 1.c ovog člana (...) imaće pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se usloviti jemstvima da će se lice pojaviti na suđenju."

Sud je u više navrata podsjetio da je "pritvor **iznimna mjera** koja se može primijeniti samo u slučajevima kada se to pokaže strogo neophodnim".³

Prema ustaljenoj sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, "dužnost je u prvom redu domaćih sudskih organa da se staraju da, u konkretnom slučaju, pritvor optuženog trajanjem ne prijeđe razumne granice".⁴ Prema tome, puštanje na slobodu je obavezno čim daljnje zadržavanje u pritvoru prestane biti razumno. Imajući to u vidu, Sud je zauzeo stav da "pritvor treba shvatiti kao krajnje rješenje koje je opravdano samo kada se sve ostale mogućnosti pokažu nezadovoljavajućim".⁵ Sud precizira da i "samo postojanje javnog interesa" može, s obzirom na presumpciju nevinosti, opravdati iznimku pravila poštovanja slobode pojedinca.⁶

³ V. posebno Evropski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP), 27. avgust 1992., *Tomasi protiv Francuske*, zahtjev br. 12850/87, § 84; ESLJP, 14. januar 1997., *Contrada protiv Italije*, § 54; ESLJP, 31. maj 2005., *Dinler protiv Turske*, zahtjev br. 61443/00, § 51; ESLJP, 28. oktobar 2010., *Knebl protiv Republike Češke*, zahtjev br. 20157/05, § 62. U tom smislu, Evropski sud za ljudska prava je u svojoj pravomoćnoj presudi u predmetu *Lelièvre protiv Belgije* od 8. novembra 2007., po zahtjevu br. 11287/03, § 89, istaknuo da je u čl. 5 st. 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima materijalno ugrađeno pravo "na slobodu do suđenja".

⁴ V. naročito ESLJP, 27. juni 1968., *Neumeister protiv Austrije*, zahtjev br. 1936/63, A.5; ESLJP, 9. novembar 1999., *Debboub protiv Francuske*, zahtjev br. 37786/97, § 39.

⁵ ESLJP, 21. decembar 2000., *Jablonski protiv Poljske*, zahtjev br. 33492/96, § 83; ESLJP, 8. novembar 2007., *Lelièvre protiv Belgije*, zahtjev br. 11287/03, § 97 (Evropski sud za ljudska prava precizira da su nadležni organi, kada su pozvani da se izjasne o razumnosti pritvora na osnovu čl. 5 st. 1, (c), dužni da potraže eventualne alternativne mjere umjesto produžavanja pritvora).

⁶ V. naročito ESLJP, 27. juni 1968., *Neumeister protiv Austrije*, zahtjev br. 1936/63, A.5; ESLJP, 26. januar 1993., *W. protiv Švajcarske*, zahtjev br. 14379/88, § 30; ESLJP, 9. novembar 1999., *Debboub protiv Francuske*, zahtjev br. 37786/97, § 39; ESLJP, 14. januar 1997., *Contrada protiv Italije*, § 54; ESLJP, 26. oktobar 2000., *Kudla protiv Poljske*, zahtjev br. 30210/96, § 110; ESLJP, 28. oktobar 2010., *Knebl protiv Republike Češke*, zahtjev br. 20157/05, § 62.

Pored toga, Evropski sud za ljudska prava smatra da je "trajno postojanje osnova za sumnju da je uhapšeno lice počinilo delikt /.../ *conditio sine qua non* regularnosti zadržavanja u pritvoru, ali nakon nekog vremena to više nije dovoljno".⁷ Stoga "Sud mora utvrditi da li neki drugi razlozi potvrđeni od strane sudskih organa i dalje opravdavaju lišenje slobode".⁸ Najzad, Sud takođe mora utvrditi da li su ti razlozi "relevantni" i "dovoljni", te provjerava da li su domaći organi u provođenju postupka postupali s "posebnom revnošću".⁹ U tom smislu ESLjP ističe da su složenost i specifičnosti istrage važni faktori koji treba da se uzmu u obzir.¹⁰

Najzad, ESLjP je u mnogim prilikama podsjećao na to da se ocjena o tome što je razumno trajanje pritvora ne može donijeti apstraktno.¹¹ Shodno tome, legitimitet zadržavanja optuženog lica u pritvoru mora se ocjenjivati za svaki slučaj pojedinačno i uzimajući u obzir specifične značajke predmeta.¹² Kako smatra ESLjP, u skladu sa čl. 5 st. 3, pritom valja uzeti u obzir period koji počinje datumom hapšenja odnosno lišavanja slobode,¹³ a završava izricanjem presude.¹⁴ Po svemu sudeći, period duži od pet godina nikad nije ocijenjen kao razuman.¹⁵

⁷ V. naročito ESLjP, 6. april 2000., *Labita protiv Italije*, zahtjev br. 26772/9, § 153; ESLjP, 8. oktobar 2009., *Maloum protiv Francuske*, zahtjev br. 35471/06, § 37.

⁸ ESLjP, 6. april 2000., *Labita protiv Italije*, zahtjev br. 26772/9, § 153; ESLjP, 8. novembar 2007., *Lelièvre protiv Belgije*, zahtjev br. 11287/03, § 90.

⁹ V. naročito sljedeće predmete u vezi s kršenjem ljudskih prava: ESLjP, 26. juni 1991., *Letellier protiv Francuske*, zahtjev br. 12369/86, § 54; ESLjP, 27. avgust 1992., *Tomasi protiv Francuske*, zahtjev br. 12850/87, § 102; ESLjP, 23. septembar 1998., *I.A. protiv Francuske*, § 111; ESLjP, 13. februar 2001., *Richet protiv Francuske*, zahtjev br. 34947/97, § 69; ESLjP, 26. oktobar 2000., *Kudla protiv Poljske*, §§ 141-116; ESLjP, 5. oktobar 2004., *Blondet protiv Francuske*, zahtjev br. 49451/99, § 41; ESLjP, 17. mart 1997., *Muller protiv Francuske*, §§ 45-48.

¹⁰ V. naročito ESLjP, 18. decembar 1996., *Scott protiv Španije*, § 74, ESLjP, 28. novembar 2002., *Lavents protiv Latvije*, zahtjev br. 58442/00, § 71; ESLjP, 26. juni 1991., *Letellier protiv Francuske*, § 35.

¹¹ ESLjP, 14. januar 1997., *Contrada protiv Italije*, § 54; ESLjP, 26. januar 1993., *W. protiv Švajcarske*, zahtjev br. 14379/88, § 30.

¹² ESLjP, 26. januar 1993., *W. protiv Švajcarske*, zahtjev br. 14379/88, § 30; ESLjP, 14. januar 1997., *Contrada protiv Italije*, § 54.

¹³ ESLjP, 17. mart 1997., *Muller protiv Francuske* 35.

¹⁴ ESLjP, 27. juni 1968., *Wemhoff protiv Austrije*, zahtjev br. 2122/64, A 9; ESLjP, 6. april 2000., *Labita protiv Italije*, zahtjev br. 26772/9, §§ 171-173.

¹⁵ V. naročito ESLjP, 31. juli 2001., *Zannouti protiv Francuske*, zahtjev br. 42211/98, § 44 (iz kojeg proizlazi da je pritvor u trajanju od sedam godina i deset mjeseci *prima facie* nerazuman, te stoga nedopušten. Može se opravdati samo izuzetnim okolnostima; ESLjP, 8. oktobar 2009., *Maloum protiv Francuske*, zahtjev br. 35471/06 (Evropski sud za ljudska prava je ocijenio da se zadržavanje u pritvoru u trajanju od šest godina mora popratiti posebno jakim opravdanjem. U ovom slučaju, Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stav da opravdanje za tako dugotrajan pritvor ne može da bude samo priprema suđenja, makar ono i bilo većih razmjera); u tom smislu v. takođe ESLjP, 8. oktobar 2009., *Naudo protiv*

S osnova "relevantnih" i "dovoljnih" razloga koji opravdavaju zadržavanje u pritvoru, ESLJP je naročito uzimao u obzir: konkretni kontekst i složenost predmeta;¹⁶ neobuzdano i uporno narušavanje javnog reda i mira; potrebu da se obezbijedi da podnosilac zahtjeva ostane na raspolaganju sudskim organima s obzirom na kaznu kojoj podliježe, na odsustvo ozbiljnih garancija za vraćanje na Sud, na karakter dotične osobe, na stepen opasnosti koji ta osoba predstavlja, na sredstva kojima raspolaže, na njene veze s državom koja ga krivično goni i na međunarodne kontakte;¹⁷ sprečavanje ponavljanja krivičnog djela;¹⁸ opasnost od dogovaranja;¹⁹ i pritisak na svjedoke.²⁰

Sudije Međunarodnog suda razradile su tokom vremena jurisprudenciju koja dopušta puštanje na slobodu na osnovu pravila 65 Pravilnika, koje je doživjelo mnoge izmjene.²¹

Pretno vijeće I je uostalom podsjetilo na to da se pravilo 65 Pravilnika mora čitati u kontekstu Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao i mjerodavne sudske prakse.²²

Francuske, zahtjev br. 35469/06, § 41; ESLJP, 21. decembar 2010., *Fetis i drugi protiv Turske*, zahtjevi br. 34759/04, 28588/05, 1016/06 i 19280/06, §§ 12-13 (u ovom slučaju, Evropski sud za ljudska prava je zaključio da je trajanje pritvora od osam godina i tri mjeseca, iz zahtjeva br. 34759/04, trinaest godina i četiri mjeseca, iz zahtjeva br. 28588/05, te četiri godine i četiri mjeseca, iz zahtjeva br. 1016/06, prekomjerno).

¹⁶ V. naročito ESLJP, 9. novembar 1999., *Debboub protiv Francuske*, zahtjev br. 37786/97, § 46, i, *a contrario*, ESLJP, 26. oktobar 2006., *Chraidi protiv Njemačke*, zahtjev br. 65655/01, § 43.

¹⁷ V. naročito ESLJP, 28. oktobar 2010., *Knebl protiv Republike Češke*, zahtjev br. 20157/05, § 65.

¹⁸ V. naročito ESLJP, 29. oktobar 2009., *Paradysz protiv Francuske*, zahtjev br. 17020/05, § 70.

¹⁹ V. naročito ESLJP, *Szepesi protiv Mađarske*, zahtjev br. 7983/06, 21. decembar 2010., § 26.

²⁰ V. naročito ESLJP, 10. mart 2009., *Bykov protiv Rusije*, zahtjev br. 4378/02, § 65.

²¹ Neki stavovi pravila 65 Pravilnika o postupku i dokazima, usvojenog 11. februara 1994., revidirani su 30. januara 1995., a mijenjani 25. jula 1997., 12. novembra 1998., 10. jula 1998., 17. novembra 1999., 14. jula 2000., 1. decembra 2000. i 21. jula 2005. godine.

²² V. Nalog o privremenom puštanju na slobodu Slobodana Praljka, Nalog o privremenom puštanju na slobodu Brune Stojića, Nalog o privremenom puštanju na slobodu Jadranka Prlića, Nalog o privremenom puštanju na slobodu Valentina Čorića, Nalog o privremenom puštanju na slobodu Milivoja Petkovića, Nalog o privremenom puštanju na slobodu Berislava Pušića. Svi su potpisani 30. jula 2004., a u Sekretarijatu zavedeni 2. avgusta 2004. godine, i svi su javni.

Takođe je potrebno istaknuti da Statut sudijama nameće obavezu da se staraju za ekspeditivnost suđenja.²³ Slovo i duh Statuta vrlo su jasni u tom smislu: čim se podigne optužnica, optuženom se mora ekspeditivno suditi.

Nažalost, u ovom slučaju ta obaveza sudija nije se mogla ispoštovati uslijed više okolnosti povezanih prvenstveno sa stavom tužilaštva koje, zbog vlastitih razloga, nije bilo odviše ekspeditivno u pripremi pretresne faze predmeta.

II) Posebne okolnosti

A) Okončanje izlaganja završnih riječi i očekivanje izricanja presude

Izlaganje završnih riječi tužilaštva i timova odbrane je okončano. Do donošenja presude proći će više mjeseci, pri čemu, u ovoj fazi, nije moguće precizno navesti datum s obzirom na znatan broj dokumenata u spisu (10.000) – a svaki od njih biće ocjenjivan pojedinačno – kao i s obzirom na broj krivičnih djela za koja se tereti, na broj opština koje se navode u optužnici i na broj optuženih.

Prema tome, moraju li sada optuženi, za koje važi presumpcija nevinosti, čekati donošenje presude u zatvoru ili ih treba, s obzirom na presumpciju nevinosti, pustiti na slobodu, tim više što bi se uskraćivanje privremenog puštanja na slobodu moglo protumačiti kao anticipacija presude?

B) Ranije odobreno privremeno puštanje na slobodu

Želim naglasiti da je privremeno puštanje na slobodu optuženih predviđeno pravilom 65 Pravilnika, koje u stavu (B) definiše uslove pod kojima se puštanje na slobodu može odobriti:

²³ Naime, prema odredbama člana 20 Statuta, koji se odnosi na početak i vođenje suđenja, "[p]retresna vijeća moraju osigurati da suđenje bude pravično i ekspeditivno (...)".

"(...) Pretresno vijeće može izdati nalog za puštanje na slobodu samo nakon što zemlji domaćinu i državi u koju optuženi traži da bude pušten da priliku da se izjasne i samo ako se uvjerilo da će se optuženi pojaviti na suđenju i da, u slučaju puštanja na slobodu, neće predstavljati opasnost ni za jednu žrtvu, svjedoka ni bilo koju drugu osobu."

Tekst Pravilnika savršeno je jasan: optuženi može biti pušten na slobodu kada je pretresno vijeće sigurno da će se vratiti na suđenje ako bude pušten na slobodu, odnosno da neće predstavljati opasnost ni za jednu žrtvu, svjedoka ni bilo koju drugu osobu.

U tom smislu valja podsjetiti na obrazloženja Pretresnog vijeća, koje je u šest svojih odluka²⁴ 30. jula 2004. naložilo puštanje na slobodu optuženih nakon njihovog pritvaranja, a prije početka suđenja. Pretresno vijeće, dakle, podsjeća na sljedeće: "*U stavcima (A) i (B) pravila 65 Pravilnika izložena je osnova na temelju koje Pretresno vijeće može izdati nalog o privremenom puštanju na slobodu optuženog.*" U ovom slučaju, Pretresno vijeće je ocijenilo da su ta dva uslova ispunjena i stoga odobrilo zahtjeve za puštanje na slobodu šestorice optuženih nakon što je razmotrilo sljedeće tačke:

1) Izjave optuženih

Pretresno vijeće je primilo na znanje i uzelo u obzir izjave pod zakletvom i lična jamstva koja su optuženi dali, kao i njihove usmene izjave date na pretresu. Optuženi su se tim izjavama obavezali da će se kako je propisano odazvati svakom nalogu Međunarodnog suda za pristupanje, izjavili su da su spremni da svojom privatnom imovinom garantuju svoju dobru vjeru i potvrdili da nikad nisu namjeravali izbjegavati pravdu, te da neće napuštati opštinu koju su odabrali kao boravište.

²⁴ V. gore, fusnota 22.

2) Moć i uticaj optuženih

Iako optuženi i dalje imaju moć da utiču na žrtve i svjedoke, odnosno da unište dokaze ili učine da dokazi nestanu, Pretresno vijeće je ocijenilo da to ne znači nužno da će se oni njome poslužiti na protivpravan način. Osim toga, Vijeće je istaknulo da ništa ne upućuje na zaključak da su optuženi ometali pravdu. Najzad, Vijeće je ocijenilo da nema dovoljnih dokaza za zaključak da bi optuženi, ako budu pušteni, mogli predstavljati opasnost za žrtve i svjedoke.

3) Mogućnost da optuženi budu osuđeni na teške kazne nije od odlučujuće važnosti pri odlučivanju o puštanju na slobodu

Vijeće se izjasnilo da se argument da optuženog, ako bude proglašen krivim za teška krivična djela, čeka stroga kazna "sam po sebi ne može upotrijebiti protiv optuženog. Sve optužene pred ovim Međunarodnim sudom, ukoliko budu osuđeni, vjerojatno očekuju stroge kazne".

4) Rizik izbjegavanja pravde

Pretresno vijeće je istaknulo da je, pošto optuženi prije hapšenja nikad nisu pokušali izbjeci pravdi, više nego vjerovatno da će se vratiti na suđenje kada im Pretresno vijeće to naloži. Vijeće je pored toga dodalo da je "to tim vjerojatnije što je optuženi unaprijed znao da će ga Međunarodni sud vjerojatno optužiti". Najzad, Pretresno vijeće je konstatovalo da optuženi nikad nisu pokušali pobjeci iako su imali razloga da vjeruju da su osumnjičeni za zločine iz nadležnosti Međunarodnog suda i da, ako budu proglašeni krivima, podliježu strogim kaznama.

5) Garancije hrvatskih vlasti

Pretno vijeće je podsjetilo na to "da jamstva nisu *conditio sine qua non* da bi se odobrio prijedlog za privremeno puštanje na slobodu". Međutim, ona ipak Pretnom vijeću pružaju sigurnost da će se optuženi vratiti na suđenje.

Tužilac je 5. avgusta 2004. podnio molbu da mu se dozvoli ulaganje žalbe²⁵ na odluke Pretnog vijeća kojima se odobrava privremeno puštanje na slobodu optuženih, zasnovane na sljedećim razlozima:

- a) Slabi dokazi i prebacivanje tereta dokazivanja
- b) Pretno vijeće nije uzelo u obzir težinu krivičnih djela
- c) Nije uzeto u obzir da Međunarodni sud ne raspolaže sredstvima prinude i nadzora
- d) Pridavanje prevelike važnosti činjenici da nije utvrđeno da su optuženi dotad nastojali vršiti pritisak na žrtve ili svjedoke
- e) Greška Pretnog vijeća što nije uzelo u obzir, kao što je trebalo, garancije hrvatske vlade
- f) Neuzimanje u obzir od strane Vijeća kumulativnog efekta raznih faktora i različitih indikacija koje je istaklo tužilaštvo
- g) Greška Pretnog vijeća što nije odredilo strože uslove puštanja na slobodu, na primjer, mjeru kućnog pritvora

Žalbeno vijeće je, rješavajući po toj žalbi, u odluci od 8. septembra 2004. godine,²⁶ potvrdilo pristup Pretnog vijeća i u paragrafu 26 izjavilo sljedeće:

"U vezi sa svakim od optuženih, Pretno vijeće je obavilo detaljnu provjeru dokaza koji su mu predočeni u kontekstu ograničenja Međunarodnog suda vezanih za izvršenje. Prije nego što se uvjerilo da će se svi optuženi pojaviti na suđenju ako budu privremeno pušteni na slobodu, Pretno vijeće je razmotrilo dokaze o dobrovoljnoj predaji, ranijoj saradnji s Međunarodnim sudom, porodičnom i imovinskom stanju svih optuženih,

²⁵ Zahtjev tužioca da mu se dozvoli ulaganje interlokutorne žalbe na naloge za privremeno puštanje na slobodu u vezi s optuženim Slobodanom Praljkom, Brunom Stojićem, Slobodanom Praljkom Milivojem Petkovićem, Valentinom Čorićem i Berislavom Pušićem, 5. avgust 2004. godine.

²⁶ Odluka po zahtjevima za preispitivanje i razjašnjenje, molbi za privremeno puštanje na slobodu i zahtjevima za dozvolu radi ulaganja žalbe, 8. septembar 2004., javno.

garancije koje je dala matična država optuženih, te dokaze o djelotvornosti tih garancija u odnosu na druge optužene koje je Međunarodni sud ranije pustio na slobodu, raniji i sadašnji položaj optuženih i njihov politički uticaj. Prije nego što je zaključilo da optuženi, ako bude pušten na slobodu neće predstavljati opasnost za žrtve, svjedoke ili druga lica, Pretresno vijeće je razmotrilo dužinu perioda u kojem je optuženi znao za istragu koja se protiv njega vodi a da nije vršio takve prijetnje, područje na kojem će boraviti ako bude privremeno pušten na slobodu, raspoložive mehanizme nadzora nadležnih vlasti, te njegove veze s područjem na kojem će boraviti ako bude privremeno pušten na slobodu. Tek nakon preispitivanja ovih dokaza, Pretresno vijeće je prešlo na razmatranje obećanja koja je dao svaki od optuženih u prilog svom zahtjevu za privremeno puštanje na slobodu."

Neophodno je konstatovati da su se u tom periodu optuženi već teretili za djela navedena u optužnici.

Tokom cijelog trajanja suđenja, od 26. aprila 2006. do 2. marta 2011., tj. više od pet godina, optuženima je više puta odobreno puštanje na slobodu.²⁷ Ti boravci na slobodi protekli su bez ugrožavanja svjedoka i žrtava, na raspolaganju su bile sve garancije da će se oni vratiti u Haag, a hrvatski državni organi preuzeli su na sebe osiguranje stalnog nadzora za svakog od optuženih.

III) Nova situacija

U odnosu na prethodne zahtjeve, situacija se možda promijenila jer je suđenje gotovo okončano, odnosno preostaje još samo izricanje presude.

Tužilac je zatražio da optuženi budu osuđeni na stroge kazne, dok su **svi** optuženi zatražili da budu oslobođeni optužbi.

²⁷ V. npr. Odluka po zahtjevu optuženog Praljka za privremeno puštanje na slobodu, 11. juni 2007., javno, s povjerljivim dodatkom; Odluka po zahtjevu za privremeno puštanje na slobodu optuženog Praljka, 9. decembar 2010., povjerljivo, s povjerljivim dodatkom.

Za tu "novu situaciju" ionako se znalo od početka tako da se, u strogom smislu, ne može govoriti o novoj situaciji koja bi za sudije bila razlog da usvoje drukčiji pristup u vezi sa zahtjevima za puštanje na slobodu.

Iz te perspektive, ne vidim ništa novo što bi opravdavalo "tvrđu politiku" prema zahtjevima optuženih tako da, u ovom slučaju, uzimajući u obzir da sadašnja situacija nije donijela nikakve nove faktore, smatram da bi optuženom Pušiću trebalo biti odobreno privremeno puštanje na slobodu.

IV) Presedan iz predmeta *Sefer Halilović*

U paragrafu 31 svog podneska, Praljкова odbrana je uputila na odluku koju je 1. septembra 2005. donijelo Pretresno vijeće I, u sastavu sudija Liu, Mumba i El Mahdi. Konstatujem usput da je dvoje od pomenutih troje sudija zasjedalo u Žalbenom vijeću MKSJ-a.

Smatram da tekst obrazloženja te odluke donesene 1. septembra 2005. valja citirati u cijelosti:

"(...) NAKON ŠTO JE RAZMOTRILO sve argumente strana u postupku;

UZIMAJUĆI U OBZIR da je na osnovu članova 20 i 21 Statuta Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Statut) Pretresno vijeće dužno da osigura pravično i ekspeditivno suđenje i vođenje postupka u skladu s Pravilnikom, uz puno poštovanje prava optuženih i dužno staranje o zaštiti žrtava i svjedoka;

IMAJUĆI U VIDU da na osnovu pravila 65(B) Pravilnika, vijeće može naložiti privremeno puštanje na slobodu optužene osobe tek nakon što je državi domaćinu i državi u koju optuženi traži da bude pušten dalo priliku da se izjasne o zahtjevu i tek nakon što se uvjeri da su ispunjena sljedeća dva uslova: (i) da će optuženi pristupiti radi suđenja i da, (ii) ako bude pušten, neće predstavljati opasnost za žrtve, svjedoke ili druge osobe";

IMAJUĆI U VIDU nadalje da pravilo 65 (C) Pravilnika predviđa sljedeće: "[z]a puštanje optuženog na slobodu pretresno vijeće može odrediti bilo koje uslove koje smatra primjerenim, uključujući polaganje kaucije i poštovanje uslova potrebnih da bi se osiguralo prisustvo optuženog na suđenju i zaštita drugih osoba";

UZIMAJUĆI U OBZIR da je Pretresno vijeće dužno da svoja diskreciona ovlaštenja na osnovu pravila 65 koristi u svjetlu svih okolnosti u predmetu;

UZIMAJUĆI U OBZIR da se optuženi dobrovoljno predao pod nadzor Međunarodnog suda 25. septembra 2001.;

UZIMAJUĆI U OBZIR da se optuženi pridržavao svih uslova koji su mu bili postavljeni za privremeno puštanje na slobodu prije i tokom suđenja;

UZIMAJUĆI U OBZIR da se optuženi tokom svih postupaka odnosio s dužnim poštovanjem prema Međunarodnom sudu;

IMAJUĆI U VIDU da je Sekretarijat dostavio ovjeren primjerak Zahtjeva nadležnim vlastima u Nizozemskoj, koje se nisu usprotivile privremenom puštanju na slobodu ovog optuženog;

IMAJUĆI U VIDU pismene garancije Vlade Federacije Bosne i Hercegovine od 25. avgusta 2005., koje je 29. avgusta 2005. dostavila odbrana, i u kojima se navodi da će se "nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine postarati da Sefer Halilović odgovori na svaki poziv Suda u Haagu, odnosno poziv na neko drugo mjesto koje utvrdi Pretresno vijeće, te da će provesti sve naloge Suda koje Pretresno vijeće utvrdi u svojim odlukama";

UZIMAJUĆI U OBZIR da je u sudskoj praksi Međunarodnog suda, prilikom rješavanja o privremenom puštanju na slobodu, odgovarajuća težina data ličnim prilikama optuženih osoba, te da, pored toga, Pretresno vijeće smatra da taj faktor ne treba ograničiti na pretpretresnu fazu postupka;

UZIMAJUĆI U OBZIR da je do donošenja presude na snazi prezumpcija o nevinosti optuženog;

UZIMAJUĆI U OBZIR okolnosti koje je u prilog Zahtjevu navela odbrana, a naročito nemogućnost da njegova porodica posjeti Haag;

UZIMAJUĆI U OBZIR da su završni podnesci zavedeni 25. avgusta 2005., te da su završne riječi strana u postupku održane 30. i 31. avgusta 2005., u prisustvu optuženog;

UZIMAJUĆI U OBZIR da prisustvo optuženog u sjedištu Međunarodnog suda nije potrebno do izricanja presude;

UZIMAJUĆI U OBZIR da završni podnesci i završne riječi ni na koji način ne utiču na prezumpciju o nevinosti optuženog, budući da ne pružaju nikakve nagovještaje o ishodu postupka koji će biti poznat tek po okončanju vijećanja;

UZIMAJUĆI U OBZIR da je za očekivati da teza optužbe evoluirala tokom izvođenja dokaza da bi se konačno formulisala u završnim podnescima i završnim riječima; da je, međutim, pitanje privremenog puštanja na slobodu regulisano kriterijumima predviđenim u pravilu 65 Pravilnika: Pretresno vijeće ocjenjivanjem vjerovatnoće po svom nahođenju

utvrđuje da li će optuženi pristupiti suđenju i da li će, ako bude pušten na slobodu, predstavljati opasnost za bilo koju žrtvu, svjedoka ili neku drugu osobu;

***UZIMAJUĆI U OBZIR** da se, u okolnostima ovog predmeta, a naročito imajući u vidu lične prilike optuženog, Pretresno vijeće uvjerilo da će optuženi, ako bude pušten na slobodu, pristupiti radi izricanja presude, te da neće predstavljati nikakvu opasnost za žrtve, svjedoke ili druge osobe;*

***UZIMAJUĆI U OBZIR** da Pretresno vijeće, u vezi s ozbiljnim prijetnjama koje su upućene jednom članu uže porodice g. Halilovića, izričito povjerava Vladi Bosne i Hercegovine da preuzme odgovornost i preduzme odgovarajuće mjere za obezbjeđenje lične sigurnosti i zaštite optuženog za vrijeme njegovog privremenog boravka na slobodi,*

IZ GORENAVEDENIH RAZLOGA,

***OVIM DJELIMIČNO ODOBRAVA** Zahtjev i **NALAŽE** da se Sefer Halilović što je ranije moguće privremeno pusti na slobodu, a najkasnije od 5. septembra 2005. do 7. novembra 2005., ukoliko ga Pretresno vijeće ne obavijesti da se ranije vrati u skladu sa sljedećim odredbama i uslovima: (...)"*

Posebno je važno da se napomene da se **izričito upućuje** na činjenicu da sve do objavljivanja presude optuženi uživa presumpciju nevinosti, kao i da u tom periodu prisustvo optuženog u sjedištu Međunarodnog suda nije potrebno. Zanimljivo je, osim toga, da su funkcije koje je obavljao optuženi **Halilović** bile gotovo identične onima koje je obavljao optuženi Praljak.

Trebalo bi da presedan iz predmeta *Sefer Halilović* normalnim slijedom rezultira privremenim puštanjem na slobodu svih optuženih u ovom predmetu jer njihovo prisustvo u sjedištu nije potrebno u periodu dok se čeka presuda i dok za njih još važi presumpcija nevinosti.

V) Mjere koje valja preduzeti u svrhu privremenog puštanja na slobodu

A) Bezbjednost optuženih

Smatram da se ovo puštanje na slobodu mora popratiti izvjesnim brojem osnovnih mjera predostrožnosti kako bi se izbjegli veći problemi u vezi s napadom na optuženog. Takođe je važno da se naglase eventualni rizici po bezbjednost pritvorenika koji se mogu pojaviti

unutar zatvorskog sistema jer optuženi i u njemu može biti izložen pritiscima, prijetnjama, pa čak i agresiji drugih pritvorenika.²⁸

Isto tako, privremeno pušten na slobodu, optuženi bi mogao biti napadnut u zemlji u kojoj tom prilikom boravi i koja je dala garancije za njega, što znači da se mora obezbijediti policijski nadzor sa ciljem da se on po potrebi zaštiti.

B) Garancije

S jedne strane, u pravnom sistemu anglosaksonskog prava postoji, pod izvjesnim uslovima, mogućnost puštanja na slobodu optuženih prije objavljivanja presude (vidi npr. praksu u SAD-u, Australiji, na Novom Zelandu ili u Izraelu).²⁹ Polaganje kaucije efikasno je sredstvo da se obezbijedi povratak optuženih na suđenje.

S druge strane, u sistemu kontinentalnog prava, postoji mogućnost puštanja na slobodu optuženih tokom istražnog postupka, suđenja, pa čak i nakon njega – tokom žalbenog postupka (vidi npr. praksu u Francuskoj, Italiji ili Njemačkoj).

Što se tiče našeg Međunarodnog suda, pravilo 65 Pravilnika ne zabranjuje puštanje na slobodu ako su ispunjeni uslovi definisani u tom pravilu.

Shodno tome, smatram da optuženom Praljku treba da se odobri puštanje na slobodu.

Isto tako, svjestan sam da bi za hrvatske policijske organe neposredni nadzor mogao predstavljati tešku obavezu u trenutku kad, s obzirom na finansijsku situaciju Republike Hrvatske, za to možda ne postoje mogućnosti. Naime, ako svi optuženi budu pušteni na slobodu, za takav nadzor biće potrebno da se angažuje velik broj policijskih službenika.

²⁸ V. primjer Radislava Krstića, kojeg je Međunarodni sud 19. aprila 2004. osudio na 35 godina zatvora, za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti, i koji je 20. decembra 2004. odveden u Ujedinjeno Kraljevstvo na izdržavanje ostatka kazne. U zatvoru Wakefield u Yorkshireu, Krstića su 9. maja 2010. oštrim predmetima napala tri zatvorenika, muslimana. Treba da se napomene da je Krstić preživio taj napad.

²⁹ Može se navesti i primjer bivšeg izraelskog predsjednika, Mošea Katsava, koji nije pritvoren nakon što je protiv njega podignuta optužnica za djela silovanja i seksualnog uznemiravanja.

Zbog toga se može razmisliti o nekoliko alternativnih rješenja. Prvo rješenje je elektronska narukvica³⁰ – čiji troškovi su manji od troškova stalnog nadzora – ili određivanje mjere stalnog kućnog pritvora. Prvopomenuto rješenje mora se, međutim, odbaciti jer Hrvatska *a priori* zasad ne raspolaže takvim tehničkim sredstvima. Najzad, polaganje kaucije takođe predstavlja dodatnu i efikasnu garanciju.

Iznos te kaucije trebao bi biti razmjeran imovnom stanju dotične osobe, a u ovom slučaju, optuženi Praljak mogao bi da shodno tome uplati iznos od **500.000 eura**. U nedostatku dokumenata o tačnom imovnom stanju predmetnog optuženog, taj iznos rezultat je empirijske procjene, pri čemu je u obzir uzet rang njegove funkcije u događajima na kojima se zasniva optužnica.

Kaucija je mjera koja je dosad širom svijeta pokazala pozitivne efekte, budući da se nikad nije dogodilo da neko nestane nakon što ju je položio. Pomenutim garancijama rizik od bijega optuženog bio bi sveden na ništicu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, a mjerodavan je tekst na francuskom.

/potpis na originalu/

Jean-Claude Antonetti,
predsjedavajući Vijeća

Dana 21. aprila 2011.

U Haagu (Nizozemska)

[pečat Međunarodnog suda]

³⁰ Dana 23. marta 2011. Vijeće je zatražilo od Sekretarijata da pošalje upit hrvatskim vlastima o mogućnosti sprovođenja nadzora putem elektronske narukvice. Odgovoreno je da ta mogućnost ne postoji.